

Konstrukce pojmové

Když si občas připomínáme pojmovost a myšlenkovou práci s pojmy jako velký, světodějný řecký vynález, obvykle zapomínáme, že sami staří Řekové si to takto ani moc neuvědomovali. Dokonce pro „pojem“ neměli ani zvláštní slovo (takové slovo třeba chybí ještě i Aristotelovi, ačkoli ten vymyslel jinak celou řadu neologismů, aby umožnil přesnější slovní výklady tam, kde dosavadní termíny nestačily). Příslušné slovo vymysleli a začali ho používat teprve kulturně pořečtění Římané, kteří mít potřebný termín i tam, kde Řekům dlouho jakoby nechyběl. Tím vším je zaviněno to, že ještě ani dnes si dost neuvědomujeme, že vlastně důležitější než samy pojmy (jako jakési myšlenkové nástroje) jsou jejich intencionální „koreláty“, tj. myšlenkové modely, velmi úzce spjaté s oněmi myšlenkovými prostředky (nástroji), jejichž pomocí (prostřednictvím – „nastrojením“) mohou tyto modely být stále přesněji míněny. Od dob Brentanových a zejména Husserlových nesou tyto myšlenkové „modely“ (jakožto koreláty myšlenkových výkonů, „aktů“) pojmenování „intencionální předměty“. To však s sebou přináší nové nesnáze a nová nedorozumění, protože termín „předmět“ má poněkud bizarní historii (už v řečtině a zejména pak v latině, odkud pronikal neméně bizarními způsoby do nerománských evropských (indoevropských resp. ‚indogermánských‘ – jak říkají Němci, zapomínajíce na jazyky slovanšské – jazyků), zatímco neméně silně zatížil také všechny jazyky románské a jimi – i latinou – silně ovlivněné). Budeme tedy raději než o „intencionálních předmětech“ mluvit o myšlenkových nebo intencionálních „modelech“, abychom hned nemuseli vysvětlovat, že vedle intencionálních předmětů (objektů) je třeba vidět, rozpoznávat (a učit se soustavně s nimi pracovat) také intencionální ne-předměty (non-objekty). To je ovšem velmi důležitá tematika, kterou však nemůžeme začínat. Naším záměrem je nyní zejména zdůraznit, že intencionální modely nemohou být považovány za součást ani složku myšlenkových (tedy opět intencionálních) aktů, takže nemohou být zahrnuty do sféry tzv. subjektivity. Tyto konstrukce jsou zároveň produktem, výtvorem našich myšlenkových aktů (a v tom smyslu jsou na těchto aktech závislé), ale zároveň – jednou ustaveny, „konstruovány – mají jakousi svou samostatnost, svébytnost, na subjektivitě a na myšlenkové aktivitě již nadále nezávislou, protože každý, kdo s nimi chce náležitým způsobem pracovat, musí je myslet (mínit) jako „totožné“ (jinak myslí, míní něco jiného). V tomto smyslu orientace některých moderních a zejména postmoderních myslitelů na subjektivitu myšlenkovou (nebo dokonce na jazyk, tedy na jakousi „subjektivitu“ toho kterého jazyka nebo alespoň s takovým jazykem těsně spjatou, takže se mluví třeba o tom, že některé filosofické problémy jsou jen problémy jazyka – a tedy vlastně žádné skutečné problémy), je vysloveně filosoficky kontraproduktivní. Právě naopak: myšlenkové konstrukce musí být brány velmi vážně jako zvláštní „typ“ skutečnosti – nebo aspoň jako něco, co je se zvláštním typem skutečnosti neodlučitelně spjata.

(Písek, 050717-2.)